

COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ДРУГА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «БАКАЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BAKAY AND OTHERS v. UKRAINE)**

(Заява № 67647/01)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

9 листопада 2004 року

ОСТАТОЧНЕ

09/02/2005

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у частині 2 статті 44 Конвенції. Воно може бути піддане редагуванню.

У справі «Бакай та інші проти України»

Європейський суд з прав людини (друга секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. Ж.-П. Коста, *Голова*,
п. Л. Лукайдес,
п. К. Бірсан,
п. К. Юнгвірт,
п. В. Буткевич,
пані В. Томассен,
пані А. Мулароні, *судді*,
та п. Т.Л.Ерлі, *Заступник секретаря секції*,
після засідання у нарадчій кімнаті 19 жовтня 2004 року,
виносить таке рішення, яке було прийняте того дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України заявою № 67647/01, поданою до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основних свобод (далі – Конвенція) шістьма громадянками України (далі – заявниці): пані Ольгою Сергіївною Бакай (перша заявниця), пані Світланою Павлівною Лещовою (друга заявниця), пані Любов'ю Миколаївною Ємець (третя заявниця), пані Ярославою Іванівною Волошиною (четверта заявниця), пані Тамарою Семенівною Семак (п'ята заявниця) та пані Наталею Леонідівною Литвиненко (шоста заявниця) 4 січня 2001 року.

2. Уряд України (далі – Уряд) був представлений його Уповноваженим – пані Валерією Лутковською, а згодом – її наступницею – пані Зоряною Бортновською.

3. Скарги заявниць за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції були надіслані на комунікацію з Урядом України 9 травня 2003 року. Того ж дня Суд вирішив, що відповідно до положень пункту 3 статті 29 Конвенції заява має бути розглянута щодо суті разом з питанням про її прийнятність.

4. Заявниці та Уряд подали свої зауваження щодо прийнятності та суті заяви (пункт 1 Правила 59 Регламенту Суду).

ФАКТИ

5. Перша і п'ята заявниці народились у 1960 році. Друга заявниця народилась у 1959 році. Третя заявниця народилась у 1969 році. Четверта заявниця народилась у 1945 році. Шоста заявниця народилась у 1965 році. Заявниці є громадянками України і проживають у місті Бориславі Херсонської області.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. У квітні 1998 року заявниці звернулись до Бериславського міського суду (далі – Бериславський суд) з позовом до відділу освіти Бериславської районної державної адміністрації (далі – відділ), вимагаючи виплатити їм додаткову надбавку до заробітної плати, яка нараховувалась за вислугу років.

7. 13 травня 1998 року Бериславський суд задовольнив позови заявниць і зобов'язав відділ виплатити заявницям надбавку за вислугу років. Зокрема, першій заявниці мали бути виплачені 570,85 грн.¹ компенсації, другій – 367,52 грн.², третій – 204,3 грн.³, четвертій – 863,4 грн.⁴, п'ятій – 561,4 грн.⁵, і шостій заявниці – 292,3 грн.⁶

8. 18 травня 1998 року Бериславський міський відділ Державної виконавчої служби (далі – ДВС) відкрив виконавче провадження за рішенням від 13 травня 1998 року.

9. 2 серпня 1999 року з огляду на відсутність коштів у бюджеті відділу Бериславський суд на три місяці призупинив виконання рішення.

10. 7 березня 2001 року ДВС поінформувало заявниць про те, що Бериславський суд призупинив виконання рішення від 13 травня 1998 року. 13 серпня 2002 року ДВС поінформувало заявниць про те, що рішення від 13 травня 1998 року буде виконане, коли державою будуть передбачені відповідні бюджетні кошти. З огляду на відсутність у відділу коштів рішення залишалось невиконаним.

11. 31 липня 2003 року кошти, присуджені рішенням суду від 13 травня 1998 року, були перераховані заявницям. Вони отримали такі суми (початкові суми, присуджені згаданим рішенням, були оподатковані): перша заявниця – 401,2 грн.⁷, друга заявниця – 276,35 грн.⁸, третя заявниця – 173,18 грн.⁹, четверта заявниця – 640,46 грн.¹⁰, п'ята заявниця – 419,94 грн.¹¹, і шоста заявниця – 242,98 грн.¹²

¹ 123,22 євро (за курсом станом на 1 січня 1999 року).

² 79,33 євро (за курсом станом на 1 січня 1999 року).

³ 44,1 євро (за курсом станом на 1 січня 1999 року).

⁴ 186,57 євро (за курсом станом на 1 січня 1999 року).

⁵ 121,18 євро (за курсом станом на 1 січня 1999 року).

⁶ 63,1 євро (за курсом станом на 1 січня 1999 року).

⁷ 68,1 євро (за курсом станом на 31 липня 2003 року).

⁸ 46,99 євро (за курсом станом на 31 липня 2003 року).

⁹ 29,45 євро (за курсом станом на 31 липня 2003 року).

¹⁰ 108,91 євро (за курсом станом на 31 липня 2003 року).

¹¹ 71,41 євро (за курсом станом на 31 липня 2003 року).

¹² 41,32 євро (за курсом станом на 31 липня 2003 року).

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

12. Відповідне національне законодавство наведене у рішенні від 27 липня 2004 року у справі «Ромашов проти України» (заява № 67534/01).

ПРАВО

I. ПОПЕРЕДНІ ЗАУВАЖЕННЯ УРЯДУ ЩОДО ПРИЙНЯТНОСТІ ЗАЯВИ

A. Статус заявниць як потерпілих

13. Уряд нагадував, що відповідно до практики Суду, заявник, який отримав задоволення його скарги на порушення норм Конвенції на національному рівні, більше не може вважатись потерпілим в сенсі статті 34 Конвенції (див. ухвалу від 17 вересня 2002 року у справі «Марченко проти України», заява № 63520/01). Відповідно, оскільки рішення від 13 травня 1998 року було повністю виконане, заявниці більше не можуть вважатись потерпілими від порушення їх прав, гарантованих пунктом 1 статті 6 Конвенції. У зв'язку з цим він пропонував визнати заяву неприйнятною і викреслити її з реєстру справ Суду.

14. Заявниці не погоджувались. Вони стверджували, що згадане рішення не виконувалось протягом тривалого часу, і таким чином, вони можуть стверджувати про свій статус потерпілих від порушення статті 6 Конвенції.

15. Суд не поділяє точку зору Уряду. Він вважає, що заявниці все ще можуть скаржитись про свій статус потерпілих від стверджуваного порушення прав, гарантованих пунктом 1 статті 6 Конвенції, з огляду на період, протягом якого згадане рішення не виконувалось (див. § 35 рішення від 6 червня 2004 року у справі «Войтенко проти України», заява № 18966/02; § 34 рішення від 20 липня 2004 року у справі «Шмалько проти України», заява № 60750/00; § 27 рішення від 27 липня 2004 року у справі «Ромашов проти України», заява № 67534/01).

B. Твердження щодо невичерпання національних засобів захисту

16. Уряд стверджував, що заявниці не вичерпали усіх національних засобів захисту, оскільки для прискорення виконавчого провадження у справі вони не звертались до національних судів зі скаргами на бездіяльність ДВС.

17. Заявниці спростували це твердження.

18. Суд повторює свою практику з цього питання. Він вважає, що ситуація у справі є тотожною справам Войтенка, Шмалька і Ромашова (згадувались вище, параграфи 28-31, 37-39 і 30-32 відповідно), тому підстав для окремого розгляду цієї заяви не вбачається. Таким чином, Суд вирішив, що заявниці не повинні були шукати можливості додаткового оскарження в судовому порядку і дотримались вимог пункту 1 статті 35 Конвенції.

В. Висновки Суду щодо прийнятності справи

19. Суд вважає, що заява не є повністю необґрунтованою в сенсі частини 3 статті 35 Конвенції. Далі він зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, вона має бути визнана прийнятною.

II. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОГО ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

20. Заявниці скаржились на відмову державних органів виконати рішення Бериславського міського суду від 13 травня 1998 року, винесеного на їх користь. Вони стверджували, що тривалість виконавчого провадження була нерозумною. Вони далі зазначали, що рішення, винесені на їх користь, так і не були виконані, оскільки належні їм суми були виплачені не у повному обсязі. Вони посилаються на пункт 1 статті 6 Конвенції, яка у відповідній частині передбачає таке:

«Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав і обов'язків ..., має право на справедливий і відкритий розгляд ... незалежним та неупередженим судом, встановленим законом.»

1. Доводи сторін

21. Уряд зазначав, що він вжив усіх заходів, передбачених законодавством для виконання рішення, винесеного на користь заявниць. Далі він зазначав, що у цій справі не було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. Більше того, він стверджував, що період з 13 травня 1998 року (дати винесення рішення Бериславським міським судом) до 31 липня 2003 року (дати отримання заявницями коштів, належних їм за рішенням від 13 травня 1998 року) не порушує права заявниць за пунктом 1 статті 6 Конвенції і був спричинений важкою фінансовою ситуацією у освітній системі України. Більше того, він повторював, що рішення, винесене на користь заявниць, було виконане у повному обсязі.

22. Заявниці не погоджувались. Зокрема, вони скаржились, що виконавче провадження тривало дуже довго і що вони не отримали повну суму, присуджену їм рішенням суду від 13 травня 1998 року.

2. Висновки Суду

23. Суд повторює, що пункт 1 статті 6 Конвенції захищає право кожного на розгляд питання щодо його цивільних прав і обов'язків судом чи трибуналом; таким чином вона уособлює «право на суд», у якому право доступу, тобто право порушити провадження у суді з цивільних справ, складає один з аспектів. Проте, це право було б примарним, якби національна правова система однієї з держав-учасниць дозволяла, щоб остаточне рішення суду залишалось невиконаним на шкоду однієї зі сторін. Важко собі навіть уявити, щоб стаття 6 детально описувала процесуальні гарантії, які надаються сторонам у спорі, а саме: справедливий, публічний і швидкий розгляд, і водночас не передбачала виконання судових рішень. Якщо вбачати у статті 6 тільки проголошення доступу до судового органу та права на судове провадження, то це могло б породжувати ситуації, що суперечать принципу верховенства права, який Договірні держави зобов'язалися поважати, ратифікуючи Конвенцію. Отже, для цілей статті 6 виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина «судового розгляду» (див. § 40 рішення від 19 березня 1997 року у справі «Горнсбі проти Греції»).

24. Незважаючи на те, що затримки у виконанні рішення можуть бути обґрунтовані за окремих обставин, державні органи не можуть довільно посилається на відсутність коштів як на вибачення за невиконання боргу за рішенням. Проте, затримки не можуть бути такими, що зводять нанівець право, що захищається пунктом 1 статті 6 Конвенції (див. § 74 рішення у справі «Імобільяре Саффі проти Італії», заява № 22774/93, ЄСПЛ 1999-V).

25. Суд зазначає, що рішення від 13 травня 1998 року залишалось невиконаним повністю чи принаймні частково до 31 липня 2003 року, коли борг, належний заявникам, був їм виплачений після того, як 9 травня 2003 року справа була направлена на комунікацію з Урядом. Суд вважає, що недоцільно розглядати питання про те, чи було рішення виконане у повному обсязі, з огляду на факт того, що виплати були оподатковані. Своєю відмовою майже протягом п'яти років і двох місяців вжити необхідних заходів для забезпечення виконання остаточного судового рішення у цій справі державні органи України позбавили положення пункту 1 статті 6 Конвенції будь-якого практичного значення.

26. Відповідно, тут було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

III. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОГО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

27. Заявниці скаржились також на відсутність ефективного засобу захисту в світлі їх скарг за пунктом 1 статті 6 Конвенції. Вони посилаються на статтю 13 Конвенції, яка передбачає таке:

«Кожен, чиї права і свободи, викладені в цій Конвенції, порушуються, має право на ефективний засіб правового захисту у відповідному національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні особи».

28. Суд звертається до свого висновку щодо вичерпання національних засобів захисту, викладеного у параграфі 18. За цих же підстав Суд вирішує, що заявниці не мали ефективного національного засобу захисту, як вимагається статтею 13 Конвенції, для отримання відшкодування за шкоду, спричинену тривалістю провадження у цій справі (див. згадані рішення у справах Войтенка, §§ 46-48, та Ромашова, § 47). Відповідно, тут було порушення також і цього положення.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

29. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію».

A. Шкода та судові витрати

30. Заявниці вимагали відшкодування шкоди. Вони зазначали, що виплачені їм кошти були додані до їх заробітної плати, що призвело до збільшення оподаткування. У будь-якому випадку ці суми знецінились у останні декілька років з огляду на інфляцію української гривні. Заявниці вимагали відшкодування матеріальної шкоди у розмірі коштів, присуджених рішенням Бориславського міського суду і невикладених відділом освіти, оскільки вони були оподатковані. Далі вони вимагали відшкодування нематеріальної шкоди у розмірі 10 000 доларів США¹³.

31. Уряд спростовував вимоги заявниць. Він стверджував, що вони є необґрунтованими.

32. Суд не встановив жодного причинно-наслідкового зв'язку між виявленим порушенням та стверджуваною заявницями матеріальною шкодою. Таким чином, він нічого не присуджує з цього приводу.

¹³ Близько 8 300 євро

Проте він бере до уваги те, що в результаті встановленого порушення заявниці зазнали певної нематеріальної шкоди, достатнім відшкодуванням якої не могла б бути лише констатація порушення (див. вищезгадане рішення у справі Ромашова, § 52). Проте заявлений розмір є надмірним. Роблячи свою оцінку на неупередженій основі, як вимагається статтею 41 Конвенції, Суд присуджує кожній заявниці 2 800 євро у відшкодування нематеріальної шкоди. Суд таж присуджує кожній заявниці 50 євро судових витрат.

Б. Пеня

33. Суд вважає за доцільне призначити пеню, яка дорівнює граничній позичковій ставці Європейського Центрального Банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ, СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Визнає* скарги за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 конвенції щодо тривалості невиконання остаточного судового рішення у справі заявниць прийнятними;
2. *Встановлює* наявність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;
3. *Встановлює* наявність порушення статті 13 Конвенції;
4. *Встановлює*, що:
 - (а) протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним відповідно до статті 44 § 2 Конвенції, держава-відповідач має сплати кожній заявниці по 2 800 (дві тисячі вісімсот євро) на відшкодування немайнової шкоди та 50 євро (п'ятдесят) на відшкодування витрат, пов'язаних з провадженням в Суді та суму будь-якого податку, який може бути стягнутий, ці кошти мають бути конвертовані у національну валюту держави-відповідача на день здійснення платежу;
 - (б) у випадку несплати чи несвоєчасної сплати державою-відповідачем належних заявникам сум, на вищезазначену ставку, яка дорівнює граничній позичковій ставці Європейського Центрального Банку, нараховуватиметься звичайний відсоток плюс три відсоткові пункти штрафу з часу, коли сплине вищезгаданий тримісячний строк, і до моменту повного розрахунку;
5. *Відхиляє* решту вимог заявниць щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською та повідомлено письмово 9 листопада 2004 року відповідно до правила 77 §§ 2 та 3 Правил Суду.

Т.Л. Ерлі
(*T.L. Early*)

Заступник Секретаря

Ж. П. Коста
(*J.-P. Costa*)

Голова